

Питання дотримання особистої безпеки під час проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці

Михайло Кузьменко

заступник начальника відділу пожежотехнічних досліджень, Київський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9083-8262>, e-mail: mixa01@ukr.net

Сергій Остапов

Головний судовий експерт, Центр судових і спеціальних експертиз, Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8088-7261>, e-mail: ssstapov@gmail.com

Визначено ознаки, за яких доцільно зазначити недотримання особистої безпеки потерпілих від нещасних випадків з метою встановлення фактичних обставин недотримання нормативних вимог щодо безпеки життєдіяльності.

Ключові слова: *судова експертиза безпеки життєдіяльності та охорони праці; особиста безпека; явна небезпека.*

The Issue of Maintaining Personal Safety When Conducting Forensic Examinations of Life Safety and Labor Protection

Mykhailo Kuzmenko, Serhii Ostapov

Determining the signs under which it is appropriate to indicate non-compliance with the personal safety of accident victims, in order to establish the actual circumstances of non-compliance with regulatory requirements for life safety.

Keywords: *forensic examination of life safety and occupational health; personal safety; obvious danger.*

Під час проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці проводять дослідження з метою визначення наявності порушень вимог нормативно-правових актів, які перебувають у причиново-наслідковому зв'язку з настанням нещасного випадку, а також установлення осіб, які їх припустилися.

Проведення зазначених досліджень пов'язане з визначенням дотримання або недотримання потерпілим особистої безпеки.

Так, ст. 14 Закону України «Про охорону праці» [1] визначено обов'язки працівника щодо дотримання вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Поміж яких зокрема, і обов'язок дбати про особисту безпеку й здоров'я під час виконання будь-яких робіт або перебування на території підприємства.

Окрім того, цією ж статтею на працівника покладено безпосередню відповідальність за порушення зазначеної вимоги.

На жаль, у чинних методиках, якими послуговуються судові експерти під час проведення судових експертиз за експертною спеціальністю 10.5 «Дослідження причин та наслідків порушення вимог безпеки життєді-

яльності та охорони праці», ознаки, за яких необхідно визначити недотримання особистої безпеки потерпілих від нещасних випадків, з метою встановлення фактичних обставин недотримання нормативних вимог щодо безпеки життєдіяльності, не наведено.

Практика проведення досліджень питань особистої безпеки потерпілими від нещасних випадків свідчить, що до недбання про неї належать такі випадки, за яких людина бачить явну небезпеку, що є загальновідомою. До них належать: значний перепад по висоті, відкриті отвори в різних конструкціях будівлі або землі, відкритий вогонь, обертові механізми різноманітного обладнання тощо.

Як приклад можна навести виконання робіт з очищення пам'ятника (рис. 1, 2). На рисунках можна побачити, що працівник перебуває на монументі пам'ятника, тобто на значній висоті. Окрім того, працівник не користується жодними засобами індивідуального захисту від падіння з висоти (запобіжний пояс, захисне огороження). Цей факт свідчить про недбання працівником про особисту безпеку, адже усвідомлюючи

небезпеку (можливість падіння з висоти) він проводить роботу на висоті без ужиття будь-яких заходів захисту від можливого падіння.

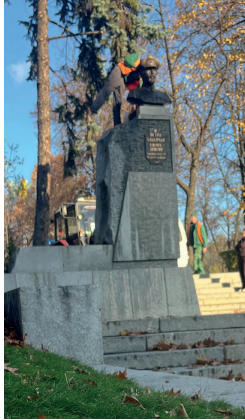

Рис. 1

Рис. 2

Отже, однією з ознак, за яких доцільно зазначити недотримання особистої безпеки потерпілим, є усвідомлення загальновідомих небезпек. Тобто працівник повинен бачити явну небезпеку.

Другою з ознак є знання працівником прихованих небезпек. До них належать небезпечні чинники під час роботи виробничого та технологічного обладнання.

Як приклад можна навести отримання травм потерпілим від теплової дії виробничого обладнання. Цього разу працівник, який мав відповідну кваліфікацію за професією, пройшовши відповідне навчання з безпечних методів проведення робіт, а також відповідні інструктажі з питань охорони праці, відчинив дверцята технологічної установки, де за нормального режиму роботи обертається гаряча пара.

Отже, до ознак, за яких доцільно зазначити недотримання особистої безпеки потерпілим, є факти знання про можливі небезпеки за певних дій. Підтвердження знань є проходження навчання, перевірки знань, проведення інструктажів.

Отже, визначення факту недбання про особисту безпеку працівником доцільно зазначити при усвідомленні ним загальновідомих небезпек або знання про можливі небезпеки за певних дій.

Перелік джерел посилання

1. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 27.01.2026).